

Det krävs en hel by för att fostra barn

Buss på Sverige 2014

För några år sedan berättade Tv-programmet Mitt i naturen om utrotningshotade noshörningar som planterats in i en nationalpark för att skyddas. Även elefanter planterades in där.

Elefanter och noshörningar lever normalt i fred med varandra men här dödade elefanterna noshörningarna - brutalt och oprovocerat. Man förstod ingenting. Hur var det möjligt?

Så småningom insåg man att elefanterna var vuxenlösa ungdomar. När de flyttades förlorade de inte bara sina föräldrar, utan också sin stam och sin hemort. De blev av med sin naturliga uppfostran och blev naturparkens värstingar. När man planterade in vuxna och erfarna elefanter lugnade de unga ner sig.

Elefantbarn är lika känsliga som människobarn. Människobarn är lika känsliga som elefantungar. Båda arter har lång socialiseringsprocess. Socialisering handlar om vuxenblivandet när värderingar, attityder och normer tillägnas och blir en del av personligheten.

Vi vet "allt" om människobarnet fram till tolv års ålder, men vi talar sällan om den socialiseringsprocess som gäller för människans ungdomar. I ett års åldern lär barnet sig att gå. Föräldrarna sätter sig på huk och sträcker ut armarna: Kom kom! Den lille springer med darriga ben fram till tryggheten och kastar sig i famnen. I tonåren sker det omvända. Ungen ska lämna föräldrarna och gå ut i samhället, men i denna fas är det få vuxna som slår ut armarna och säger: Välkommen!

Tvärtom. Många vuxna ser ungdomar som obegripliga aliens som gör obegripliga saker. Det är som om de unga är av annan art. Ungdomar gör ditten och datten, ungdomar mår dåligt och vuxenvärlden lägger pannan i djupa veck, hur ska vi lösa detta.

Jag tänker på det afrikanska ordspråk som säger att det krävs en hel by för att uppfostra ett barn väl och jag tycker att svaret är så enkelt. Unga behöver övergångar från hemmet till vuxenlivet i form av billiga lägenheter, praktikjobb och lärlingsjobb. Men framför allt måste de ingå i olika kollektiv som består av andra vuxna än föräldrarna. Denna övergång ska vara på riktigt och inte ett väntrum till att kanske, bara kanske, få vara med.

I mitten av 80-talet var jag på kalvmärkning i fjällen. I lavvún (det samiska ordet för kåta) möts vuxna och barn i ögonhöjd, ingen är riktigt liten. De små hör och ser allt som de vuxna säger och gör, det finns inga dörrar att stänga om sig.

Barn bär tidigt kniv i bältet och tränar flitigt sitt och familjens renmärke genom att skära ut dem ur björknäver. De leker ren och renskötare och fångar varandra med lasso. När renarna sedan kommer till gärdet deltar alla i arbetet på den kunskapsnivå de befinner sig.

På en kalvmärkning fotograferade jag en liten pojke och en äldre herre. Pojken är tre år och mannen i 70 års åldern. Båda är praktiskt klädda, båda håller ett lasso i ett grepp för att kasta. Båda tittar leende in i kameran, pojken i rörelse, lite före den gamle.

Jag älskar den bilden. Den gör det så tydligt att barn härmar vuxna. Barn vill göra som de stora gör, och dom gör det.

När vuxna sedan retar sig på unga - som tror att pengar är en oändlig resurs, som vill ha senaste teknik och senaste mode, som uppslukade av smartphones vare sig ser eller hör - är det inte då spegelbilden av oss själva som är så provokativ?